

I skärgården med pensel och palett

TEXT OCH BILD: GUNNEVI TÖRNROTH

Min kärlek till hav, öar, klippor och stränder fick jag nog som mycket litet barn. Min far arbetade som sjöbevakare på Mässkär utanför Jakobstad när jag föddes 1939. Eftersom bombplan flög över staden och tiderna var osäkra tog min mamma mina tio och elva år äldre syskon och mig med sig och flyttade ut till vår sommarstuga på Mässkär för att få vara närmare pappa.

Stugan var inte värmeisolerad (ett rum med våningssängar och en stor, rund öppen spis och ett litet kök) så min mamma berättade att det var is på vattenhinkarna i köket på morgnarna. Där tillbringade jag min första vinter.

Min pappa hade tillverkat en släde av en bykorg och ett par skidor och i den bäddades jag ner i fårskinnsfällar och min syster och bror iklädda vita skyddsdräkter av lakan för att inte synas om något bombplan skulle dyka upp, drog mig efter sig då de skidade runt ön.

MÄSSKÄR ÄR en idyllisk holme med en råd båk, en naturlig hamn och många små röda stugor på de släta bege. Mässkär och skärgården där omkring blev för mig något av det finaste som finns. Mina föräldrar berättade ofta om den fina stämningen på ön. På somrarna tog mammorna en sotig kaffepanna, bullar och sina barn ner till sandstranden (som tyvärr inte längre finns) och satt och stickade och pratade medan vi barn fick leka och simma. På kvällarna samlades alla familjer, lot-sar och sjöbevakare i tullstugan. Nöjena på den tiden var enkla. Man lekte "sittande lekar", drack kaffe eller cikoria och stämningen var hög och skratten många. Det gick många år innan jag återvände till Mässkär, men på senare år har jag vistats där någon vecka på höstarna. Jag har fått bo i det stora lotshuset, som numera är café och restau-

▲ Vyer från Mässkär. © Gunnevi Törnroth.

rang och där man också kan övernatta. Där har jag målat väggmålningar med motiv från ön i trappuppgången och i bastukabinettet i källarvåningen.

Det har också blivit en hel del akvareller, som senare hängt på mina utställningar. Många har

också blivit kvar på ön. Jag tryckte också upp vykort av mina måningar.

DE LYCKLIGASTE MINNEN från min barndom var nog när pappa tog mig med på utfärder till öarna i Nykarleby och Jakobstads skärgård. Vi sov ibland i små, grå fiskarstugor där det fanns en öppen spis där man kunde grilla fisk och koka kaffe på havsvatten, som inte är så salt i södra Bottenviken. Jag kan ännu känna den starka doften av tjära, fisknät och vedträna som sprakade i spisen och jag minns solen som sjönk i havet mellan de släta klipporna för att en stund senare gå upp igen i den ljusa sommarnatten.

Jag började teckna och måla så fort jag kunde hålla i en penna, säkert inspirerad av min syster och bror, som båda var skickliga tecknare. Jag försökte fånga den fina stämningen, de vackra färgerna, det ständigt föränderliga havet och de trygga varma klipporna. Det gör jag fortfarande.

Jag försöker spara mina upplevelser i mina målningar och har ingen lust att måla nonfigurativt. Det finns så mycket vackert i naturen, som jag försöker dokumentera.

SENARE I LIVET, när jag bodde i Åbo, hade jag för månen att vistas mycket i den otroligt vackra åboländska skärgården. Vår familj bodde många somrar på den vackra ön Ramsholmen. Där samlade min svägerska Mona och jag en massa husdjur på somrarna för att våra barn skulle få leva så nära naturen som möjligt. Där fanns hästar, hundar, katter, får, getter, grisar, hönor och tuppar, som alla blev stora personligheter eftersom de fick leva fritt på ön och umgås med våra barn (10 kusiner) och senare med våra barnbarn.

Dit samlade jag också plantor och frön. Där växte äppel-, körsbärs-, plommon- och päronträd plus en massa blommande buskar som jasmin, kaprifol, lonicera, fläder, forsythia etc. Jordmånen var ypperlig och ängen blommade av jättevallmo, prästkragar, toppklocka, bergsklint, pioner och mycket annat. Hit kom ibland mina konstnärsvänner för att måla och då blev det många blomtavlor. Den härliga färgprakten i de stora blommorna var en njutning att återge på stora akvarellpapper.

Vi gjorde många roliga utfärder till öarna i Nagu, Korpo och Houtskär med "Lillbåten", en låg brun fiskebåt med inombordsmotor som puttade gemytligt i sex knop. Vi sov i tält och värm-

de ärtsoppa på öppen eld mellan strandstenarna och gick på äventyr på holmarna. Jag tror att det är upplevelser som våra barn minns med glädje. Skärgården var stor på den tiden, när man i sakta mak gled fram och hade tid att titta på havet och naturen. Nu fräser båtarna genom hela arkipelagen på ett par timmar och ser och upplever just intet från sina instängda hytter. Stackars barn!

▲ Vyer från Ramsholmen. © Gunnevi Törnroth.

Att sitta ute i solen på en ö och måla är ett skönt äventyr. Att hitta färgerna, formerna, skuggorna och ljuset kan helt absorbera en. Man kopplar av och glömmar tid och rum. En gång satt jag i strandgräset och var så upptagen av mitt målade att jag inte märkte att vattnet stigit och jag var helt våt och kall om baken.

EN DAG, sent i september flögs min dåvarande man, sväger och jag till Utö med ett litet privatplan som såg ut att vara tejpatt i alla fogar. Färden var så dråplig att jag dagen efter var glad att jag kunde bli kvar på utö när de andra återvände till Åbo. Tandborste och färger hade jag med mig och fick låna min svägers stuga, så det var bara att strosa omkring på ön och måla av hjärtans lust. Motiv saknades inte. Det som däremot saknades var människor. Jag hade varit flera dagar på ön och inte sett en enda människa utom en soldat som en kväll kom och ringde från telefonkiosken nära hamnen. Jag trodde att jag var ensam på ön, när det plötsligt blev en för september ovanligt varm dag. Jag vandrade ner till båthusen där jag klädde av mig och bekvämt kunde klättra ned för en stege till det svalkande vattnet. Efteråt satt jag och soltorkade min lekamen på den varma bryggan.

Följande dag beslöt jag mig för att gå och titta om den lilla butiken möjligen var öppen. Döm om min förvåning då det på en bänk utanför butiken satt några gubbar som kände till alla mina förehanden!

"Jaha, du målar du och bor i Anderssons förra stuga, ja, ja och så simmar du också så här sent på hösten!" Varifrån dök de upp?

Spännande var att veta när lotsbåten skulle åka till stan. Antingen klockan fem eller sju på morgonen. Då jag inte hade någon väckarklocka blev det inte mycket sovit under den natten. Men bilderna från Utö lever kvar som vykort.

EN ANNAN Ö, som också finns förevisad som vykort, är Aspö, dit min dotter Anso och jag åkte på utfärd med förbindelsebåten för att vandra längs naturstigen och titta på den söta vita kyrkan som blivit uppbyggd av ungdomar från hela världen 1955. Förre den har där enda sedan 1600-talet funnits fem träkapell som förstörts av väder och vind, men alltid byggts upp igen. Ett trevligt kulinariskt minne från Aspö är Monikas Blå veranda, där hon bjöd på den godaste mat man kan önska, av enbart råvaror från den lilla ön. Inlagd strömming, nypotatis och abborre, eget bröd och en härlig rabarberkräm. Tyvärr är där ingen servering längre. Fisken tar slut och Monika och hennes fiskande man har pensionerat sig. Då bodde sex personer på ön, nu femton året om.

Bland de många öar jag inte kan glömma är Högsåra. Där har jag varit på målarläger tillsam-

▲ Vyer från Utö. © Gunnevi Törnroth.

mans med trevliga konstnärsvänner. Farmors Café är en upplevelse med den äkta gamla miljön, som god mat och underbara kakor, dekorerade med blommor och grönt från farmors trädgård. På Högsåra vandrar korna och fåren omkring bland de vackra gårdarna och i Örsås pensionat bor man fint och får god mat.

På Biskopsö i Nagu kan man leva äkta skärgårdsliv i Norrgård stugby. Små stugor högt uppe på berget med underbar utsikt över havet. Dass och små bastur vid stranden.

Kyrkogårdsö hör också till de fina platser där jag målat och njutit pensionatsliv med konstnärsvänner. Det finns så mycket att uppleva i vår vackra skärgård att ett liv inte räcker till.

NU PÅ GAMLA DAR har jag flyttat från Åbo, där jag bott i 50 år, tillbaka till min barndoms Jakobstad. Där har jag lärt känna min nuvarande vän Kaj, som är gammal seglare. Han har bland annat med sin båt seglat till Karibien och Västindien. Med honom har jag fått uppleva nya öar och äventyr.

Vi har till exempel seglat längs svenska kusten via Öland till Danmark, Riga och Estland, ofta under soliga sommarkvar, men också i spännande kuling och ösregn. Mörka höstnätter när månen går upp så stor att du tror att du skall kollidera med den. Fyrar som blinkar i fjärran och tusen vackra öar som glider förbi.

En trevlig överraskning var Höga kusten i Sverige. Närt du beger dig ut i Kvarken från den låga, steniga kusten i Österbotten kan du inte ana att bara några timmar senare dyker den svenska kusten upp med blånande höga öar och djupa fjordar med pittoreska fiskelägen, röda stugor, blommande trädgårdar, vackra båthus och bryggor. Speciellt Trysunda förtrollade oss med sin charm. Där blev några akvareller kvar, bland annat som betalning för goda rökta sikar.

EN SYN SOM jag inte kan glömma är ön Bonden söder om Umeå. En hög ö med dramatiska svarta och kantiga klippor. Högt uppe en vit- och svartrandig fyr. Upp till den leder en hög vitmålad stegge. På en rund klippa sitter hundratals tordmular, vars avföring färgat klippan lysande ärggrön. På låga hållar vid vattenbrynet ligger blanka sälar och latar sig och runt ön flyger fler tordmular än man kan räkna. Denna tavla i svart, vitt och ärggrönt väntar på att någon gång bli målad.

Jag blev förvånad då jag första gången såg den danska kusen vid norra Sjöland, som är hög och brant, då Danmark annars är så låglänt. Seglingen på Rigabukten blev långtråkig då vattnet ställvis är grunt och man inte ser annat än barrskog på stränderna och möjligen någon smal sandstrand. Inte ett hus eller brygga. Gamla stan i Riga var däremot en trevlig upplevelse, trots att några eleganta damer i svart och med paraplyer som skyddade mot insyn lyckades norppa min plånbok ur ryggsäcken medan jag var upptagen med att fotografera en vacker kyrka. Där blev inget målat.

Men det har blivit många tavlor med åren och flera utställningar bl a i Åbo, Pargas, Nagu och en stor utställning i Tobaksmagasinet i Jakobstad. Nu senast en med blommotiv i Aspegrens trädgård.

Kaj och jag har de senaste fyra vintrarna åkt omkring i Europa med husbil och hunnit besöka nitton länder. Vi har för det mesta kört omkring längs kusterna och sett många fina stränder, fyrar, öar, hamnar – både sköna och dramatiska. I Portugal har vi stått längre tider eftersom vi fått parkera i en av mina målarväninnors trädgård bland höga palmer, cypresser, apelsin- och avocadoträd och blommande buskar och örter. Om man bara kunde fånga också dofterna med sin pensel!

ÄVEN I GREKLAND har vi stått längre tider i en gammal olivodling på Peloponnesos, som nu är ståplats för husbilar. En härlig lång strand med långa dyningar att simma i. Fast vattnet är ju inte så varmt vintertid så jag fick vara ganska ensam på stranden. Där i Finikounda har jag målat ytterväggen på en liten restaurang. I bruna toner har jag målat berg med olivodlingar, kyrkor, åsnor, får, palmer och en hamn med båtar. Jag har också fått med en del av orten Finikounda. Jag ordnade en liten utställning i samband med väggmålningen och det blev en trevlig dag.

De grekiska öarna står mitt hjärta nära, mycket på grund av de glada, vänliga, gästfria och lite tokgiga människorna. Här möter du ännu kor, getter, får och grisar på vägarna. Byarna har kvar sin äkta charm på många ställen. Grekland lär också vara det land som är rikast på vilda blomster.

DET FINNS så många fina platser på vår jord. Dramatiska bergskedjor, glittrande hav, djupa dalar, brusande floder, sköna stränder, byar, hamnar och vilda skogar. Må de klara sig undan människans framfart så att de inte blir cementerade, asfalterade, nedhuggna, överbyggda och klippta till gräsmattor. ♦

Artikelförfattaren

Gunnevi Törnroth är konstnär och pensionerad Arbislärare i konstämnen.

Adress: Borgarmalmsvägen 7 A 8,
68620 JAKOBSTAD

Tfn: +358 (0)40 7672 413

www.gunnevi.tornroth.net